

СУЧАСНИЙ СТАН ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Важливою складовою економічної політики держави, що впливає на трансформацію ринкових структур у межах національної економіки є податкова політика. Оподаткування є важливим фінансовим важелем регулювання діяльності суб'єктів господарювання на національному ринку. Страхові організації виступають особливими учасниками фінансового ринку України та мають свої особливості в частині оподаткування, зокрема в частині оподаткування податком на додану вартість (далі – ПДВ) та податком на прибуток (далі – ПнП). Порядок оподаткування операцій зі страхування встановлено Розділом III та Розділом V Податкового кодексу України.

Варто зазначити, що відповідно до пп. 196.1.3 п. 196.1 ст. 196 Розділу V Податкового кодексу України [2] не є об'єктом оподаткування ПДВ операції з надання послуг із страхування, співстрахування або перестрахування особами, які мають ліцензію на здійснення страхової діяльності відповідно до закону, а також пов'язаних з такою діяльністю послуг страхових брокерів та страхових агентів. Тож, оскільки страхові компанії здійснюють операції, що не є об'єктом оподаткування, ПДВ ними не нараховується та не сплачується.

В частині оподаткування страхових компаній ПнП, норми ПКУ заплутані і неоднозначні. По-перше, страховики сплачують податок на прибуток за основною ставкою – 18 %. В той же час, згідно з пп. 141.1.2 ПКУ [2] передбачено, що об'єкт оподаткування страховика, розрахований як сума страхових платежів, страхових внесків, страхових премій, нарахованих за договорами страхування і співстрахування, оподатковується за ставкою 3 % та 0 %. При цьому страхові платежі, страхові внески, страхові премії за договорами співстрахування включаються до складу об'єкта оподаткування страховика тільки в розмірі його частки страхової премії, передбаченої договором співстрахування.

По-друге, існує різниця в оподаткуванні доходів резидентів та нерезидентів. Згідно з нормами чинного законодавства під час провадження страхової діяльності юридичних осіб-резидентів передбачено два об'єкти оподаткування: прибуток від усієї господарської діяльності страховика і дохід від страхової діяльності.

Таким чином, повертаючись, до зазначеного вище, страховики сплачують: ПнП за ставкою 18 % та податок на дохід за ставкою 3 % і 0 % (за договорами з довгострокового страхування життя, договорами добровільного медичного страхування та договорами страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення, зокрема договорів страхування додаткової пенсії).

В частині особливостей оподаткування нерезидентів, відповідно до п. 136.3 ст. 136 ПКУ [2] ставки 0, 4, 6, 12, 15 і 20 відсотків застосовуються до доходів нерезидентів та прирівняних до них осіб із джерелом їх походження з України у випадках, встановлених п. 141.4 ст. 141 ПКУ.

Як бачимо, на сьогодні в ПКУ визначено різні підходи до оподаткування операцій страховиків резидентів та нерезидентів, крім того, за різними ставками оподатковується і діяльність самих страхових компаній в межах України. Вважаємо, що даний підхід призводить до неоднозначного тлумачення норм ПКУ та дає можливість податкових махінацій в сфері страхування, у зв'язку з чим необхідним є приведення об'єктів оподаткування та ставок до єдиних стандартів по можливості для всіх страховиків.

Ще одним важливим нюансом, на якій слід звернути увагу при дослідженні сучасного стану оподаткування страхової діяльності, є невизначеність об'єкта оподаткування операцій перестраховування. На сьогодні ринок перестраховування є невід'ємною та важливою частиною страхового ринку, всі зміни, які відбуваються на страховому ринку, прямо впливають на ринок перестраховування України.

У попередній редакції пп. 156.1.1 ст. 156 ПКУ для цілей оподаткування під доходом від страхової діяльності розумілася сума доходів страховика, нарахована протягом звітного періоду у вигляді страхових платежів, страхових внесків, страхових премій, нарахованих страховиком за договорами страхування, співстрахування і перестраховування ризиків на території України або за її межами протягом звітного періоду, зменшених з урахуванням вимог ПКУ на суму страхових платежів, страхових внесків, страхових премій, нарахованих страховиком за договорами перестраховування. При цьому страхові платежі, страхові внески, страхові премії за договорами співстрахування включаються до складу доходів страховика (співстраховика) тільки в розмірі його частки страхової премії, передбаченої договором співстрахування [3].

Ця норма прямо передбачала правила оподаткування операцій за договорами перестраховування, а також виключала вихідне перестраховування з оподатковуваного доходу.

У чинній редакції пп. 141.1.2 ПКУ визначення об'єкта оподаткування позбавлено таких норм і його визначено як суму страхових платежів, страхових внесків, страхових премій, нарахованих за договорами страхування і співстрахування.

Як бачимо, доходи за договорами перестраховування не перераховано у складі об'єкта оподаткування – доходу страховика, тобто перестраховики до суб'єкту оподаткування податком на доходи не включаються. Перестраховування повністю виключено з об'єкта оподаткування згідно Розділу III ПКУ за змінами від 01.01.2015 р.

В той же час, відповідно до ст. 12 Закону України «Про страхування» [1]: перестраховування – це страхування одним страховиком (цедентом, перестраховальником) на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика (перестраховика) резидента або нерезидента, який має статус страховика або перестраховика, згідно із законодавством країни, в якій він зареєстрований.

Тобто, перестраховування розглядається як різновид страхування, що призводить до суперечності між нормами ПКУ та Закону України «Про страхування» в результаті чого виникає неоднозначність в трактуванні норми пп. 141.1.2 ст. 141 ПКУ податковими органами не на користь платника податків, зокрема, податкові органи можуть розширювати базу оподаткування за ставкою 18 % ще й на доходи за договорами перестраховування або позбавляти страховиків можливості зменшувати суму оподатковуваного доходу на суму вихідного перестраховування.

Отже, за результатами проведеного дослідження сучасного стану оподаткування діяльності страхових компаній в Україні виявлено ряд неточностей та дискусійних моментів в чинній нормативній базі, зокрема ПКУ та Законі України «Про страхування», які потребують вирішення, у зв'язку з чим запропоновано узгодити норми чинної нормативної бази в частині операцій з перестраховування та привести об'єкти та ставки оподаткування податком на прибуток до єдиних стандартів для всіх страховиків.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр/page>.
2. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Черв' як С. Оподаткування страховиків: перестраховування [Електронний ресурс] / С. Черв' як. – 2015. – Режим доступу: <http://www.gravis-audit.com.ua/opodatkuvannya-strahovikiv-perestrahuvannya-chastina-3>.